

Sygn. akt II CSK 494/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 12 czerwca 2015 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jan Górowski (przewodniczący)
SSN Anna Kozłowska (sprawozdawca)
SSN Grzegorz Misiurek

w sprawie z powództwa Syndyka masy upadłości A. Spółki Akcyjnej
w upadłości likwidacyjnej z siedzibą w W.
przeciwko [...]Bank Spółce Akcyjnej z siedzibą w W.
o zapłatę,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym
w Izbie Cywilnej w dniu 12 czerwca 2015 r.,
skargi kasacyjnej strony pozwanej
od wyroku Sądu Apelacyjnego
z dnia 18 grudnia 2013 r.,

**uchyla zaskarżony wyrok i przekazuje sprawę Sądowi
Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania pozostawiając temu
Sądowi rozstrzygnięcie o kosztach postępowania kasacyjnego.**

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 6 czerwca 2013 r. Sąd Okręgowy w P. oddalił powództwo Syndyka Masy Upadłości A. S.A. w upadłości likwidacyjnej z siedzibą w W. przeciwko [...] Bank S.A. z siedzibą w W. o zapłatę 3.002.831,46 zł z ustawowymi odsetkami od 1 sierpnia 2012 r. W motywach rozstrzygnięcia Sąd Okręgowy ustalił, że pozwany Bank w dniu 28 lipca 2007 r. zawarł z siedmioma spółkami umowę o limit wierzytelności. Do tej umowy, na podstawie aneksu z dnia 25 lipca 2008 r., przystąpiła w charakterze kredytobiorcy spółka A. S.A. Spółka ta wcześniej, w dniu 27 marca 2008 r., zawarła z pozwanym Bankiem umowę o otwarcie i prowadzenie rachunku bankowego. Z uwagi na zagrożenie upadłością, pozwany w dniu 11 czerwca 2012 r. złożył kredytobiorcom, w tym spółce A., oświadczenie o wypowiedzeniu umowy o limit wierzytelności. W dacie złożenia tego oświadczenia zadłużenie z tytułu kredytów udzielonych na podstawie umowy o limit wynosiło 89.899.105,56 zł oraz 501.940,67 euro. Okres wypowiedzenia wynosił 7 dni, w związku z czym wierzytelność pozwanego Banku z umowy o limit wierzytelności stała się wymagalna m.in. w stosunku do A. S.A., w dniu 19 czerwca 2012 r. W dniu 17 lipca 2012 r. na rachunek bieżący spółki A. S.A. prowadzony przez pozwanego Bank wpłynęła kwota 3 mln zł. Postanowieniem z dnia 27 lipca 2012 r. Sąd Rejonowy w P. ogłosił upadłość likwidacyjną A. S.A. obejmującą likwidację majątku i wyznaczył syndyka masy upadłości. Kwota 3 mln zł, powiększona o odsetki pozostawała na rachunku bankowym A. do chwili ogłoszenia upadłości. W dniu 1 sierpnia 2012 r. pozwany Bank złożył Syndykowi masy upadłości A. S.A. oświadczenie o potrąceniu przysługującej Bankowi do tej spółki wierzytelności z umowy o limit wierzytelności, wynoszącej według stanu na dzień 26 lipca 2012 r. kwotę 91.398.552,29 zł, z wierzytelnością upadłego z tytułu prowadzenia rachunku bankowego, wynoszącej, według stanu na ten dzień 3.002.831, 46 zł. Powołując się na treść art. 93 prawa upadłościowego i naprawczego i podnosząc, że wierzytelność z rachunku bankowego przekształciła się w wierzytelność masy upadłości wobec czego nie podlega potrąceniu, Syndyk masy upadłości nie uznał oświadczenia o potrąceniu i domagał się udostępnienia na rachunku bankowym upadłego potrąconej kwoty. Wobec odmowy, zażądał zapłaty. Oddalając powództwo Sąd Okręgowy ocenił, że oświadczenie pozwanego Banku o potrąceniu

było skuteczne wobec braku wynikających przepisów prawa upadłościowego i naprawczego oraz prawa bankowego przeszkód do jego dokonania.

Apelację od tego wyroku złożył powód. Zarzucił naruszenie art. 93 i art. 95 a także art. 112 w związku z art. 61 prawa upadłościowego i naprawczego, art. 93 ust. 2 prawa bankowego i art. 725 k.c. domagając się zmiany zaskarżonego wyroku i uwzględnienia powództwa ewentualnie uchylecia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania. Wyrokiem z dnia 18 grudnia 2013 r. Sąd Apelacyjny zmienił zaskarżony wyrok i zasądził od pozwanego na rzecz powoda dochodzoną kwotę z ustawowymi odsetkami od 1 sierpnia 2012 r. i orzekł o kosztach procesu należnych powodowi w obu instancjach. W uzasadnieniu rozstrzygnięcia Sąd Apelacyjny nie odnosząc się do zarzutów apelacji stwierdził, że apelacja podlegała uwzględnieniu „ale z nieco innych przyczyn aniżeli wskazane w zarzutach apelacji”. Wskazał, że w postępowaniu upadłościowym potrącenie nie jest wyłączone jednakże istnieje ustawowo zakreślona granica czasowa skorzystania z tego prawa. Wierzyciel może skorzystać z prawa potrącenia, o ile złoży oświadczenie w tym przedmiocie nie później niż przy zgłoszeniu wierzytelności. W ocenie Sądu nie było sporne, że pozwany nie zgłosił swej wierzytelności w postępowaniu upadłościowym. W sytuacji zatem gdy warunkiem koniecznym skorzystania przez wierzyciela upadłego z prawa potrącenia z wzajemną wierzytelnością upadłego jest zgłoszenie przysługującej mu wierzytelności w toku postępowania upadłościowego, a to w sprawie miejsca nie miało, nie mogło dojść do umorzenia wierzytelności powoda o wypłatę środków znajdujących się na rachunku bankowym upadłego. Tak więc pozwany powinien przywrócić stan istniejący przed pobraniem z rachunku upadłego kwoty dochodzonej pozwem.

W skardze kasacyjnej od wyroku Sądu Apelacyjnego opartej na podstawie z art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. pozwany zarzucił naruszenia art. 382 w związku z art. 328 § 2 i art. 391 k.p.c. oraz art. 321 § 1 w związku z art. 391 k.p.c. a także art. 328 § 2 w związku z art. 391 k.p.c. Skarżący zarzucił ponadto naruszenia art. 379 pkt 5 w związku z art. 391 § 1 i art. 321 § 1 k.p.c. to jest nieważność postępowania przez pozbawienie go możliwości obrony jego prawa na skutek uwzględnienia roszczenia wobec przyjęcia, że swojej wierzytelności nie zgłosił w postępowaniu

upadłościowym, a więc na podstawie faktycznej nie powołanej przez powoda, która przy tym nie wynikała z materiału zebranego w sprawie i zaniechanie wysłuchania go co do tej podstawy, o której nadto dowiedział się dopiero z uzasadnienia wyroku; zarzucił również naruszenie równości procesowej stron przez dokonanie zaskakującej kwalifikacji prawnej roszczenia niedającej się przewidzieć i skonfrontować.

We wnioskach kasacyjnych skarżący domagał się uchylecia zaskarżonego wyroku i przekazania sprawy Sądowi Apelacyjnemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zarzuty skargi kasacyjnej wiążą się z ustaleniem Sądu Apelacyjnego, że pozwany nie zgłosił w postępowaniu upadłościowym wierzytelności, którą przedstawił do potrącenia z wierzytelnością spółki A. wynikającą z prowadzenia rachunku bankowego, co, jak wywodzi skarżący, jest ustaleniem dowolnym, niezgodnym z rzeczywistym stanem rzeczy. Ustalenie, że zgłoszenie takie nie nastąpiło jest ustaleniem okoliczności faktycznej, a ustalony w sprawie stan faktyczny jest dla Sądu Najwyższego wiążący (art. 398¹³ § 2 k.p.c.). Jest jednak jasne, że ustawowe związanie ustaleniami faktycznymi nie wyklucza wykazywania, że Sąd przy ustalaniu stanu faktycznego dopuścił się takich uchybień przepisom procesowym, które miały istotny wpływ na treść rozstrzygnięcia i tym samym nie pozwalają prawidłowo zastosować właściwych przepisów prawa materialnego. Możliwe jest bowiem powoływanie się na takie naruszenie przepisów postępowania, których ostateczną konsekwencją jest błędne ustalenie stanu faktycznego, a które nie należą do kategorii błędnej oceny dowodów, ani też błędnego wnioskowania (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 13 sierpnia 2008 r. I CSK 83/08 - niepubl.). Nie wszystkie jednak zarzuty skargi kasacyjnej zmierzające do wykazania naruszeń prawa procesowego, w sposób mający wpływ na treść rozstrzygnięcia, są trafne. Chybiony jest zarzut naruszenia art. 321 § 1 i art. 378 pkt 5 k.p.c., to jest orzeczenia na innej podstawie faktycznej niż wskazywana przez powoda i nieważności postępowania z uwagi na pozbawienie skarżącego możliwości obrony jego praw przez orzeczenie na podstawie, której powód nie powoływał dla uzasadnienia swego żądania.

Powód, domagając się zasądzenia od skarżącego dochodzonej kwoty, wskazywał na nieskuteczność potrącenia dokonanego w warunkach ogłoszonej w stosunku do niego upadłości likwidacyjnej, a w związku z tym brak podstawy prawnej do pobrania z jego rachunku bankowego kwoty, która, wobec przekształcenia się w wierzytelność masy upadłości, jego zdaniem nie podlegała skompensowaniu z wierzytelnością potrącającego Banku. Powyższe wyznaczało zatem granice podstawy faktycznej podlegającej dowodzeniu, ponadto granice te zakreślało również powołanie przez powoda przepisów prawa upadłościowego i naprawczego dla wykazania tak dowodzonej nieskuteczności oświadczenia o potrąceniu. Tak więc, w procesie ocenie Sądu podlegać miała skuteczność oświadczenia złożonego przez Bank w sytuacji gdy w stosunku do spółki A. ogłoszono upadłość likwidacyjną. Elementy istotne stanu faktycznego niezbędnego dla rozstrzygnięcia o skuteczności oświadczenia o potrąceniu zakreślone przez powoda pozostały niezmiennione. Nietrafne jest zatem stanowisko skarżącego, że Sąd Apelacyjny ustalając, iż przedstawiona do potrącenia wierzytelność Banku nie została zgłoszona w postępowaniu upadłościowym orzekł na innej podstawie faktycznej. Dokonując takiego ustalenia, Sąd Apelacyjny, jak wynika z uzasadnienia zaskarżonego wyroku, jedynie uzupełnił stan faktyczny o tę okoliczność faktyczną, niezbędną do rozstrzygnięcia w ramach faktów podniesionych przez powoda. Pozostawiając na chwilę na uboczu procesową prawidłowość takiego uzupełnienia w tym konkretnym przypadku, stwierdzić należy, że takie uzupełnienie stanu faktycznego, nie jest, jak zarzuca skarżący w skardze kasacyjnej, orzekaniem na innej podstawie faktycznej i nie prowadzi też do nieważności postępowania z powodu pozbawienia strony możliwości obrony jej praw. Stąd też zarzuty naruszenia art. 321 § 1 w związku z art. 391 i art. 379 pkt 5 w związku z art. 391 i art. 321 § 1 k.p.c. są nietrafne. Stwierdzić też można, że naruszenie art. 321 § 1 k.p.c. nie prowadzi, w ocenie Sądu Najwyższego w składzie jak niniejszy, do nieważności postępowania, ale stanowi uchybienie procesowe, które mogło mieć istotny wpływ na rozstrzygnięcie sprawy. Niewątpliwie ma jednak rację skarżący, że postępowanie sądu powinno być przewidywalne i w sytuacji gdy następuje odwołanie się do faktu, który decyduje o treści rozstrzygnięcia, obowiązkiem sądu jest uprzedzenie strony o konsekwencjach zaniechania wypowiedzenia się co

do tego faktu (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2011 r. I CSK 120/11, niepubl.).

Odrębnym zagadnieniem w sprawie jest natomiast czy wskazanego wyżej ustalenia Sąd Apelacyjny dokonał zgodnie z przepisami kodeksu postępowania cywilnego i czy jego dokonanie w sposób prawidłowy uzasadnił w motywach rozstrzygnięcia. W tym aspekcie zarzuty skargi kasacyjnej są uzasadnione. Uzasadniony jest zarzut naruszenia zarówno art. 382 k.p.c. jak i art. 328 § 2 k.p.c. Art. 382 k.p.c. stanowi, że sąd drugiej instancji orzeka na podstawie materiału zebranego w postępowaniu w pierwszej instancji oraz w postępowaniu apelacyjnym. Powołany przepis zawiera więc nakaz czynienia ustaleń wyłącznie na podstawie dowodów zebranych albo w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji albo w postępowaniu przed sądem drugiej instancji, jeżeli sąd ten takie postępowanie prowadził, albo na podstawie materiału dowodowego zebranego w obu instancjach. Ów nakaz oznacza jednak jednocześnie zakaz orzekania na podstawie materiału dowodowego, który nie został zgromadzony w sposób wymagany przepisami k.p.c., a więc w wyniku prowadzenia postępowania dowodowego, czy też został zgromadzony w sposób bezdowodowy (art. 228-231 k.p.c.), albo nie stanowi faktu powszechnie znanego (art. 228 § 1 k.p.c.). Sąd Apelacyjny ustalając, że pozwany nie zgłosił swojej wierzytelności w postępowaniu upadłościowym stwierdził, że jest to okoliczność bezsporna. Okoliczność bezsporna to taka, która została przyznana w toku postępowania przez stronę przeciwną (art. 229 k.p.c.) lub można ją poczytać za przyznaną (art. 230 k.p.c.). Żaden z tych przypadków w sprawie miejsca nie miał, powód w pozwie dowodził naruszenia art. 93 prawa upadłościowego i naprawczego, a w toku całego procesu obie strony co do tej okoliczności milczały, przy czym nawet w apelacji powód nie zarzucał naruszenia art. 96 prawa upadłościowego i naprawczego - wykluczało to więc przyjęcie, że nie zgłoszono wierzytelności w postępowaniu upadłościowych i że jest to fakt między stronami bezsporny. Dodać wreszcie należy, że uzasadnienie zaskarżonego wyroku, skoro obejmowało w ustaleniach faktycznych okoliczność, która zdecydowała o treści rozstrzygnięcia powinno, zgodnie z wymogami art. 328 § 2 k.p.c., zawierać wskazanie przesłanek, na podstawie których Sąd wnioskował zarówno o istnieniu tej okoliczności jak i o tym, że jest to okoliczność między stronami bezsporna.

Nie można też pominąć, że skoro art. 378 § 1 k.p.c. nakłada na sąd drugiej instancji obowiązek rozpoznania wszystkich zarzutów zawartych w apelacji, to jednocześnie istnieje obowiązek sporządzenia uzasadnienia wyroku przez ten sąd w taki sposób, by zawierało ono przedstawienie oceny tych zarzutów. Uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie zawiera odniesienia się do zarzutów apelacji.

Z przedstawionych zatem powodów Sąd Najwyższy, na podstawie art. 398¹⁵ § 1 i art. 108 § 2 w związku z art. 398²¹ k.p.c. orzekł jak w sentencji.